

Українській жінці-козачці належить велика частка у створенні народом своїх національних і психологічних особливостей, козацький період сприяв піднесенню її ролі. Жінка висту-

пила не тільки в ролі господині й виховательки, а й як меценатка і політик.

Оксана Кучерова

- 1 Апанович О. Роль жінки у козацькому вихованні//Неопалима купина.-1993.-№1.
- 2 Боплан Гійом Левассер де. Опис України.-Львів, 1990.
- 3 Козуля О. Жінки в історії України.-К., 1993.
- 4 Костомаров М. Історичні твори.-К., 1990.
- 5 Культура і побут населення України: Навч. посібник/В.Наулко, Л.Артюх, В.Горленко та ін.-К., 1993.
- 6 Тимченко Г. Образ жінки - образ нації//Українська культура.-1996.-№10.
- 7 Рогоза Б. Жінка з Подолу, яка увійшла в історію // Київська старовина.-1994.

ПРОБЛЕМА КОЗАЧЧИНИ У ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОМУ РУСІ 60-Х – 80-Х РР. ХХ СТ.

Попри ідеологічні перепони, вивчення героїчних сторінок минулого українського народу, зокрема доби козаччини, посідало важливе місце у краєзнавчому русі 60-х – кінця 80-х років ХХ ст. Цьому, зокрема, сприяла та обставина, що, починаючи з початку 60-х років, в Україні розпочалася підготовка по створенню літопису міст і сіл, що завершилася у середині 80-х років 26-томною “Історією міст і сіл Української РСР”. Світова історіографія не знала досі подібного. Підкреслимо, що на різних етапах до цієї роботи було залучено понад 100 тис. авторів¹. У кожному із 26 томів цього видання містяться відомості із історії козаччини. Можна сказати, що у багатьох випадках вони були схематичними, обходили гострі кути, але позитивним було те, що у цьому виданні не замовчувалася дана проблематика.

Створення літопису міст і сіл України сприяло розгортанню краєзнавчого руху. Він у 60-х – 80-х роках виступає важливою і складовою ланкою суспільно-політичного життя і активно сприяє розвитку національної ідеї. Поштовхом до цього стала робота по увічненню місць козацької слави. Настирливе клопотання активістів-краєзнавців з числа української інтелігенції про увічнення пам’ятних місць козацької слави зініціювали доповідну записку секретаря ЦК КПУ А. Д. Скаби та заступника Голови Ради Міністрів Української РСР П. Т. Тронька 20.VII 1965 року про необхідність увічнення історії запорізького козацтва².

Подані пропозиції знайшли свою підтримку у ЦК Компартії та Раді Міністрів України, які своїми постановами у серпні – вересні 1965 року оголосили заповідною територію о. Велика Хортиця, утворивши Державний історико-архітектурний заповідник. Із цього часу активісти краєзнавці у руслі діяль-

ності Українського товариства охорони пам’ятників історії і культури (УТОПІК) взяли найактивнішу участь у створенні цього унікального комплексу.

Крім роботи по створенню комплексу на о. Хортиця, краєзнавці України в середині 60-х років активно досліджували визначені для увічнення 6 місць розташування Запорізьких Січей, 4 місця традиційних козацьких рад, 39 місць бойової слави запорізьких козаків, 28 місць, пов’язаних із життям та діяльністю визначних діячів Запорізької Січі, 7 центрів запорізьких паланок, 10 місць колишніх укріплень та сторожових постів запорізьких козаків, 6 місць колишніх запорізьких переправ та перевозів, 35 місць розташування поселень, 14 пам’ятників архітектури, 8 запорізьких кладовищ та окремі козацькі могили³.

Велику наполегливість у проведенні цієї роботи виявили чимало краєзнавців з числа видатних представників української інтелігенції. Зокрема, заступник голови Запорізького облвиконкому, голова обласної організації УТОПІК М. П. Кипенко, голова Київської міської організації УТОПІК, доктор історичних наук К. І. Стецюк, голова історичної секції при республіканському правлінні, доктор історичних наук О. С. Компан, кандидат історичних наук О. М. Апанович, скульптори І. М. Гончар, В. Дубинін, О. П. Силін, письменники О. Т. Гончар, Б. І. Олійник, С. Плачинда та багато інших.

Заслугою на увагу й інша важлива ініціатива, започаткована краєзнавчим рухом. Йдеться про відбудову, відтворення, музеєфікацію унікального комплексу пам’яток – Чигирин, Суботова, Холодного Яру. УТОПІК розробило реальну програму цієї роботи. Першим кроком у цьому було створення громадсь-

кої комісії у складі доктора історичних наук О. С. Компан, доктора архітектури Г. Н. Логвина, кандидатів історичних наук О. М. Апанович, В. Д. Барана, кандидата архітектури С. К. Кілесю, письменника О. І. Микитенка. Комісії доручалося ретельно обстежити історико-культурні пам'ятники Чигирин, Суботова, Холодного Яру, внести до уряду республіки конкретні пропозиції з питань їх збереження і музесфікації.

На основі всебічних натурних досліджень, УТОПІК запропонувала оголосити територію стародавніх міст Чигирин і Суботова містами-заповідниками, Холодний Яр – національним заповідником-парком. Учені також рекомендували провести широкі археологічні, архітек-

турні та історичні дослідження Богданової гори у м. Чигирині з метою виявлення резиденції Б. Хмельницького. Аналогічні дослідження пропонувалося провести у Суботіві та Холодному Яру. Фахівці вважали за можливе створити на основі проведених досліджень панорами оборони міста українськими козаками від турецько-татарської навали, експозицію з глибоким висвітленням сторінок історії Визвольної війни українського народу середини XVII ст. у Чигиринському музеї, спорудити меморіальний комплекс "Коліївщина"⁴. Проте реалізувати ці пропозиції вдалося лише після здобуття Україною незалежності.

Оксана Савчук

1. П. Тронько, Ю. Данилюк, В. Савчук. Шляхами народного подвигу / З досвіду створення літопису міст і сіл Української РСР / . – Київ, 1987. – с. 13.
2. Особистий архів академіка НАН України П. Т. Тронька. Матеріали по спорудженню меморіалу на о. Хортиця. – П. 4.
3. Науковий архів УТОПІК. Матеріали реалізації постанов ЦК Компартії України та Ради Міністрів УРСР по увічненню пам'ятних місць, пов'язаних з історією запорізьких козаків. – П-26. – Арк. 7-9.
4. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1, оп. 32, спр. 262. – Арк. 25-28.

